

het bestuur in zwakker handen. Dit nam echter niet weg, dat, ofschoon kort daarop Portugal weer van Spanje vrij werd, Brazilië nog bij verdrag aan de W. I. Compagnie bleef. Doch toen onverstandige plagerijen de planters verbitterd hadden en Engelschen en Portugezen deze verbittering aanvuurden, kwam het tot opstand, die met de verdrijving der Nederlanders eindigde. In 1661 werd geheel Brazilië aan Portugal afgestaan voor de som van 350.000 pond sterling.

Nadat de Nederlanders vasten voet in Brazilië hadden gekregen, werden aldaar, door de Kerken in het moederland, Kerken geplant, en wel achtereenvolgens op 't Recif, te Gojana, Paraiba, Tamarica, Cabo, St. Augustijn, St. Antonio de Cabo, Porte Calvo, die eene Classis vormden, welke met de Nederl. Classen en Synode in betrekking stond. De predikanten en krankbezoekers, welke daar werkzaam waren, werden bijna alleen uit de Classis Amsterdam en Walcheren daarheen gezonden of voor eenigen tijd geleend.

Werd bij deze uitzending in de eerste plaats bedoeld, de Christenen te verzamelen, zooals aan predikanten en krankbezoekers, die naar O. I. werden uitgezonden, dezen werd evenzeer opgedragen het Evangelie onder de Heidenen voortteplanten. Behalve deze Heidenen waren in Brazilië velen van het Pausdom, wat niet te verwonderen was van een land, dat zoolang onder Portugeeschen invloed gestaan had. 't Ging dus niet aan, hier te werk te gaan als in O. I. en het Pausdom te weeren en de Christelijke religie alleen toe te laten. Slechts werd eene beperking den Roomschen opgelegd, dat zij namelijk hunnen godsdienst niet in het openbaar mochten plegen in processiën of iets dergelijks. Maar de Papisten bekommerden zich weinig om dit verbod. Evenmin baatte het den Gereformeerden Kerken, dat zij onder hen eenen predikant zouden, om hun de waarheid van Gods Woord bekend te maken. De priesters wisten de leeken zoo onder hun gehoorzaamheid te houden, dat zij zich niet waagden onder het gehoor der gereformeerde leeraars. Nevens de Papisten waren niet weinige Joden in de Braziliaansche koloniën. Of onder hen veel gearheid is, weet ik niet. Onder de Heidenen ging het beter. Deze Heidenen waren vooreerst Indianen, (gedeeltelijk Tapoyers, de oudste bewoners des lands), die in twee soorten verdeeld waren: de vrijen, die verre in het binnenland woonden en degenen, die in de Aldeen (pachthoeven, dorpen, gehuchten of heerlijkheden) woonden, en ten tweede negers of negros, vreemdelingen, die van de kust van Guinea of andere plaatsen als slaven gebracht

en aan de meestbiedenden verkocht werden, om den arbeid zoo in 't veld als in en om het huis te doen. Als een geschikt middel, om het Christendom onder deze Heidenen te brengen, werd door de Classis van Brazilië, in hare vergadering van 3 Mrt. 1637, vastgesteld, dat er een kort begrip der Christelijke religie zou samengesteld worden. Ds. Joachimus Soler kweet zich van deze taak. De copie van het onderwijsboekje, dat den titel kreeg van: „Een eenvoudige en korte onderwyzinge uit Godes Woord in de Braziliaansche, Nederduytsche en Portugeesche talen, gesteld en uitgegeven uyt laste en naame der Classicale kerckelyke vergadering in Brazilië met bijgaande formulieren voor Doop en Avondmaal”, kwam in 1641 in handen van de Classis van Amsterdam, daar het naar Enkhuizen gezonden was, om daar gedrukt te worden. Het boekje beviel de Classis echter niet, daar èn zijn inhoud èn zijn afwijkingen niet onschuldig waren, waarom zij de Synode van Noord-Holland adviseerde het boek te onder te houden. Een ander middel, dat de Kerken in Brazilië in het belang der Zending beproefden, was een verzoek aan den gouverneur en de hooge Raden, „dat hare Achtb. gelieve op Compagnie kosten eenige Brazilianen op 't Recif te onderhouden, ten einde zij aldaar in de gemeente der Christelijke religie mochten onderwezen worden en later uitgezonden onder bunne landgenooten”. Eindelijk werden er met toestemming der Overheid, in 1638, eerst een ¹⁾, later twee predikanten ²⁾ door de Classis benoemd om onder de Brazilianen, in de Aldeen, die wel heilbegeerig schenen te zijn, het Woord Gods te verkondigen, de Sacramenten te bedienen, kerkelijke discipline te oefenen. Aan hen voegde de Classis voorlezers (in 1638 twee) toe, ervaren in de Spaansche (Portugeesche) taal, om ouden en jongen te leeren lezen en schrijven en in de fundamente der Christel. religie te onderwijzen.

De bediening in de Aldeen was niet onvruchtbaar „comende het volk in de dagelyksche gebeden en sangen en tot 't gehoor des Woords, luysterende oock met gehoorzaamheid na de vermaninge harer predicans, alleenlyck dat het noch niet rijp genoeg en is het Heilig Avondmaal te bedienen” (1638). In 1640 verklaarde Ds. Dooreslaer „dat de kinderen redelyck avanceren in kennisse, ja, eenige bedaachde door daachlyx onderwysen tot so verre gecomen, dat sij het Heilig Avontmaal metten eersten hadden

¹⁾ Ds. David van Doorenslaer.

²⁾ Ds. D. van Doorenslaer en Ds. Joh. Eduardi.